

Pre nekih nedelju dana Viktor Ivančić je u tekstu “Mrtvi i hranjeni” doslovno sahranio ministra obrazovanja Republike Hrvatske Željka Jovanovića. Rizikujući da prođem slično kao i nesrećni ministar, hoću ovde da skrenem pažnju na neke nedoslednosti u Ivančićevom tekstu. Da stvari odmah budu jasne, ne radim to zato da bih pokazao da Ivančić loše piše; to se ne može pokazati. Niti mi pričinjava zadovoljstvo da Ivančića lovim u logičkim greškama; to je zaludan posao. Ivančić je odličan pisac pored ostalog i zato što je u stanju da nas navede da ga sledimo uprkos logici i zdravom razumu, pokazujući da su i jedno i drugo često samo alatke za ideološku manipulaciju.

Zanima me obrazovanje.

U spomenutom tekstu Ivančić dakle govori o obrazovanju. Pored ostalog, on tu kaže i da je škola “autoritarna institucija s tiranskim pretenzijama, zadužena za to da ‘prenosi znanje’ u paketu s obavezom bespogovorne poslušnosti”. U tom i inače zlom sistemu, u kome je svrha obaveznog školovanja oduzimanje lične autonomije, ministar Jovanović istakao se uvođenjem novih instrumenata prisile. Što ne znači da je njegov doprinos bilo čemu originalan. Naprotiv, on je u sferu obrazovanja samo uneo one elemente koji su se odavno pokazali delotvornima u komercijalne svrhe.

Naime, ministar je zaključio da je zdravstveno stanje nacije sve gore, da su deca sve deblja, što nužno vodi porastu šećernih i srčanih bolesti, te da se taj trend mora efikasno zaustaviti, po mišljenju ministra, najbolje – školskom stegom: dakle uvođenjem novog predmeta koji će decu naučiti pameti, to jest zdravoj ishrani. Ivančićev argument je naizgled besprekoran: škola decu priprema za ulazak u svet odraslih u kome je ključna i gotovo jedino poželjna vrлина – poslušnost. Da bi bila poslušna kada odrastu, deci, dok su još mala, treba uterati strah u

---

ZA BESPLATNE ŠKOLE

DEJAN ILIĆ

kosti. Najjači je strah od smrti, i upravo na taj strah računa novi ministar prosvete Hrvatske. Za kaznu, Ivančić će smrskano ministarovo telo prosuti po autoputu.

I pošto je ministar dobio šta je zaslužio, Ivančić će zaključiti da je otpor sistemu “prepušten privatnoj inicijativi”. Razume se, nije me briga za pomenutog ministra i njegov udes. Ovde me, kao što rekoh, zanima obrazovanje. Ivančićev tekst može se čitati kao kritika izjava članova hrvatske vlade ukazivanjem na skrivena značenja tih izjava i opominjanjem na njihove verovatne posledice. No, taj tekst ima još jedan sloj. On nam dozvoljava da ga čitamo i kao sažetu raspravu u prilog privatnoj inicijativi a protiv zadiranja države u sferu obrazovanja. Drugim rečima, Ivančić se svojim tekstom približio onoj struji liberalne misli koja zagovara gotovo potpuno povlačenje države iz sfere javnih interesa i prepuštanje tih interesa nevidljivoj ruci tržišta koja će ih poput providenja najbolje regulisati i zadovoljiti.

Svi argumenti zagovornika minimalne države prisutni su i u Ivančićevom tekstu. U strahu od nekontrolisane moći države, ovi liberali, baš kao i Ivančić, neumorno opominju u šta može da se izvrgne država kojoj se dozvoli da reguliše obrazovanje, zdravstvo, socijalnu zaštitu. Postavivši ličnu autonomiju, iliti slobodu, na vrh svoje hijerarhije vrednosti, ti liberali, kao i Ivančić, radije će se prepustiti rizicima privatne inicijative, dakle tržišta koje treba da čvrsto stoji naspram nemani države i štiti građane od nje.

Nije mi sad namera da pokazujem ovde sve slabosti pozivanja na ličnu autonomiju kao na krajnju vrednost. Dovoljno je za potrebe ovog

osvrta da se zapitamo od čega se sastoji lična autonomija. Nadalje, u kojim sferama se ostvaruje lična autonomija: političkoj, ekonomskoj, kulturnoj? Je l' u svim tim sferama reč o istoj vrsti autonomije? Nije li država koja nastupa u ime lične autonomije i privatne inicijative u stvari država koja najefikasnije čuva postojeće odnose moći i socijalne nejednakosti? Od svega toga, ovde mi je zanimljiviji rascep koji se otvorio u sledećoj Ivančićevoj rečenici: “Nije li sumnjiva država koja svojoj omladini ne osigurava besplatno obrazovanje, ali joj jamči prinudan odgoj?” Iz ugla iz kog Ivančić piše svoj tekst, prethodna rečenica morala bi da glasi: Nije li najsumnjivija ona država koja svojoj omladini daje besplatno obrazovanje? Jer, ako je privatna inicijativa uporište otpora, onda besplatno obrazovanje mora biti krajnja tačka manipulacije.

Razume se da nije tako, kao što se razume i da je Ivančić toga svestan. On naime pripada jednoj drugoj struji liberalne misli, i zato se poziva na besplatno obrazovanje kao na jednu od bitnih vrednosti. Mogli bismo čak reći i kao na vrednost koja je uslov za uspostavljanje i praktikovanje lične autonomije. Čak ni ministar Jovanović i njegovi jezivo argumentovani predlozi ne mogu biti dovoljan razlog da se založimo za povlačenje države iz sfere obrazovanja. U društvu u kome bi se privatnom inicijativom regulisalo obrazovanje, Ivančićev tekst ne bi imao nikakvog smisla, jer ni javna rasprava o obrazovanju ne bi imala nikakvog smisla pošto naprosto ne bi nikoga ni na šta obavezivala.

No, ako države u kojima živimo shvatimo kao zajednice čiji članovi jedni prema drugima imaju i određene obaveze, pri čemu je država

onda skup političkih instrumenata kojima se te obaveze ispunjavaju, onda ima smisla da razgovaramo i pregovaramo o tome koje su to obaveze i kako ih treba ispunjavati. Nadalje, jedna od bitnih funkcija besplatnog obrazovanja onda bi moralo da bude i to da se deca s vremenom osposobe da učestvuju u tim razgovorima i pregovorima. Jedino u društvu gde se obrazovanje još shvata kao javni interes može imati smisla Ivančićev tekst o ministru Jovanoviću. Napisavši taj tekst, Ivančić onda zapravo nije zagovarao privatnu inicijativu nego baš besplatno obrazovanje i javni interes, pod maskom odbrane lične autonomije, koja tu ipak mora biti u drugom planu, dok je ministar Jovanović u stvari oličenje privatne inicijative skrivene pod maskom javnog interesa. Zato nikome od nas nije ni zasmetalo što mu je Ivančić – s pravom, dakle – razvukao utrobu po cesti.

[Peščanik.net, 17. 7. 2012.]

Dejan Ilić, Svetlana Lukić i Viktor Ivančić.